

Tietoa työn tueksi 3/2024

Teoreettiset jäsennykset lasten ja
nuorten osallisuuden edistämisen
tukena

Reetta Kalliomeri ja Elina Weckström

reetta.kalliomeri@sos-lapsikyla.fi

elina.weckstrom@sos-lapsikyla.fi

LASTEN, NUORTEN JA PERHEIDEN
OSALLISUUDEN KOORDINAATIO

**Euroopan unionin
osarahoittama**

TIETOA TYÖN TUEKSI -JULKAISUSARJA

Lasten, nuorten ja perheiden osallisuuden koordinaation julkaisusarja on suunnattu erityisesti valtakunnallisille ja alueellisille ESR+ 4.3-hankkeille, jotka kehittävät lasten, nuorten ja perheiden palveluita osana EU:n alue- ja rakennepolitiikan ohjelmaa Uudistuva ja osaava Suomi 2021–2027. Julkaisusarjan tavoitteena on tukea hanketoimijoiden osaamista osallisuuden, yhdenvertaisuuden ja sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi sekä tuottaa hankkeiden toiminnasta tietoa, jotta hyvät käytännöt ja toimintamallit voidaan ottaa laajemmin käyttöön.

Tiivistelmä

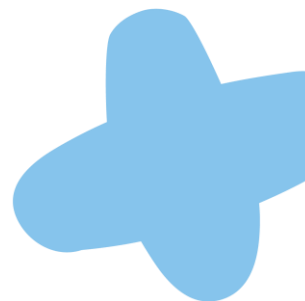
Lasten ja nuorten osallistumista ja osallisuutta voidaan lähestyä erilaisten teoreettisten jäsenysten avulla. Monet näistä ovat syntyneet tutkimuksen tai kehittämistyön tuloksena. Koska osallisuuden käsite on moniulotteinen ja saa erilaisia merkityksiä eri tilanteissa, myös teoreettisissa jäsenyksissä painottuvat erilaiset tulokulmat ja osittain ne ovat päällekkäisiä. Teoreettiset jäsenykset voivat parhaimmillaan auttaa kehittämistyötä tekeviä konkretisoimaan, mitä osallisuuden edistämällä tarkoitetaan, mistä näkökulmasta osallisuutta voidaan lähestyä ja millaisia tekoja osallisuuden edistäminen käytännön tasolla vaatii. Tässä Tietoa työn tueksi -julkaisussa käymme läpi erilaisia tulokulmia lasten ja nuorten osallisuuden ja osallistumisen edistämiseen ja tuomme osallisuuden teoreettista ymmärrystä käytännölliseksi tueksi ESR+ erityistavoitteen 4.3 kehittämishankkeille sekä muille toimijoille, jotka haluavat edistää lasten ja nuorten osallisuutta.

Asiasanat: lapset, nuoret, osallistuminen, osallisuus, teoria, kehittäminen

Sisältö

Johdanto	1
Neljä tulokulmaa lasten ja nuorten osallisuuden edistämiseen	4
Osallisuuden ulottuvuudet (Thomas, 2002)	6
Osallistumisen malli (Lundy, 2007)	8
Myönteisen tunnistamisen työote (Häkli ym., 2015)	10
Osallisuus lasten määrittelemänä (Weckström, 2021)	12
Lähteet.....	14

Johdanto

Osallisuus on käsitteenä laaja ja koskettaa monin tavoin lasten ja nuorten elämää.

Osallisuudella tarkoitetaan eri yhteyksissä erilaisia asioita. Käsitteeseen liittyvä epäselvyys nähdään toisinaan lasten ja nuorten palveluiden kehittämisessä haasteena, koska aina ei ole yhteistä ymmärrystä, mitä ollaan tekemässä, kun osallisuutta edistetään. Käsitteellistä epäselvyyttä lisää myös se, että suomenkieliselle käsitteelle ei ole yhtä englanninkielistä vastinetta (ks. esim. Karlsson, 2020; Nivala & Rynänen, 2013; 2019; Skauge ym., 2021; Stenvall, 2020). Lapset ja nuoret eivät myöskään itse käytä käsitettä osallisuus, ja usein osallisuutta määritellään aikuisten lähtökohdista (Weckström, 2021). Yksi tapa jäsentää ymmärrystä lasten ja nuorten osallisuudesta on etsiä sille vastakohtia tai erottaa se muista lähikäsitteistä. Vastakohtiksi osallisuudelle on nähty esimerkiksi osattomuus, passiivisuus, syrjäytyminen, vieraantuminen tai välinpitämättömyys (Nivala & Rynänen, 2013).

Osallisuuden edistämistä voi lähestyä myös hyödyntäen Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen SOKRA-hankkeen osallisuuden osa-alueita, jotka pohjautuvat pääasiassa aikuisväestöä käsittelevään sosiaali-, käyttäytymis- ja terveystieteelliseen tutkimukseen (Isola ym., 2017).

Käsitteitä osallisuus, osallistuminen ja osallistaminen käytetään arkikielessä usein päällekkäin. Käsitteellisesti tarkasteltuna lasten ja nuorten osallistumisella viitataan tyypillisesti aktiiviseen toimintaan ja tekoihin, kun taas osallisuudessa nähdään olevan kyse kokemuksesta, joka ei välttämättä näy ulospäin tai ole ulkoa ohjattavissa (Nivala & Rynänen, 2013; Stenvall 2018; 2020). Näin ollen lasten ja nuorten osallisuuden kokemukset eivät välttämättä lisääny osallistamalla tai osallistumisen mahdollisuuksia lisäämällä.

Mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa itselle tärkeissä asioissa on kuitenkin keskeinen osa osallisuuden kokemusta, ja sellaisenaan tärkeä osallisuuden ulottuvuus. Osallistamisen käsitteeseen on kohdistettu kritiikkiä, koska sen on toisinaan nähty johtavan hallintoa palvelevaan ja tekniseen toimintaan demokraattisen toiminnan sijaan. Tällä viitataan esimerkiksi tilanteisiin, joissa ihmiset eivät voi tosiasiallisesti vaikuttaa siihen, missä asioissa he osallistuvat, eivätkä saa tietää, mikä merkitys heidän osallistumisellaan on (esim. Meriluoto & Litmanen, 2019).

Lasten ja nuorten osallisuuden määritelmänä käytetään usein lasten ja nuorten mahdollisuutta osallistua ja vaikuttaa sekä kokemuksia kuulumisesta ja omasta merkityksellisyydestä itselle tärkeissä yhteisöissä (Nivala & Rynänen, 2013; 2019; Stenvall, 2018; 2020). Tämän määritelmän pohjalta osallisuus voidaan karkeasti jakaa poliittiseen ja sosiaaliseen ulottuvuuteen, jotka käytännössä limittyvät toisiinsa. Poliittisessa osallisuudessa keskeistä on kokemus mahdollisuuksista osallistua ja vaikuttaa, kun taas sosiaalisessa osallisuudessa tunne joukkoon kuulumisesta ja sosiaaliset suhteet ovat merkityksellisiä (Nivala, 2021; Nivala & Rynänen 2013; 2019; Thomas, 2007). Sosiaalisella ja poliittisellä osallisuudella on myös erilainen teoreettinen sekä poliittishallinnollinen tausta. Osallisuuden sosiaalinen ulottuvuus yhdistyy keskusteluun syrjäytymisestä ja inklusiosta, kun taas osallisuuden poliittinen ulottuvuus keskusteluihin demokratiasta ja sen edistämisestä (Salminen ym., 2021).

Osallisuuden edistämiseen pyrkivässä kehittämistyössä on olennaista erottaa, onko osallisuuden edistäminen keino saavuttaa jokin tietty tavoite vai onko osallisuuden kokemuksen vahvistuminen päämäärä, johon pyritään (Stenvall, 2018; 2020). Kehittämistyössä voidaan esimerkiksi kuunnella lasten ja nuorten ajatuksia ja kokemuksia jostain tietyistä ilmiöistä, ja huomioida niitä osana kehittämistä, vaikka itse kehittämisen tavoite ei olisi suoraan osallisuuteen liittyvä. Toisaalta merkitykselliset kokemukset osallistumisesta voivat parhaimmillaan vahvistaa lapsen tai nuoren kokemusta osallisuudesta omassa elämässään. Kehittämistyön tavoite voi liittyä myös suoraan osallisuuden edistämiseen esimerkiksi lasten ja nuorten toimijuuden tunnistamiseen ja tukemiseen tai yhteisöllisyyden edistämiseen. Hyvin monenlaisia asioita voidaan edistää vahvistamalla osallisuutta (Isola ym., 2017). Esimerkiksi Osallisuuden edistäjän oppaassa (THL, 2023, s. 13) todetaan, että osallisuutta edistämällä voidaan vähentää syrjäytymistä ja eriarvoisuutta, lisätä väestöryhmien kohdatuksi tuleminen kokemuksia, parantaa palveluita tai tukea opinnoissa ja työelämässä olemista. Myös erilaiset tulkinnat osallisuuden toteutumisesta ovat mahdollisia. Aikuisten asenteilla ja käsityksillä on suuri merkitys lasten ja nuorten osallistumisen mahdollisuuksien ja osallisuuden kokemusten kannalta. Vallitsevat lapsi- ja aikuiskäsitykset vaikuttavat esimerkiksi siihen, millaisia osallistumisen, toimimisen ja

vaikuttamisen mahdollisuuksia tai kokemuksia omasta merkityksellisyydestä ja pätevydestä lapsille ja nuorille kohtaamisissa ja palveluissa syntyy (Weckström, 2021). Aikuisen arvostus lasta, lapsen tietoa ja toimijuutta kohtaan näyttää olevan tärkeä pohja osallisuuden toteutumiseksi (esim. Häkli ym., 2015; Kalliomeri, 2024; Ortju ym., 2022; Weckström, 2021). Kiilin ja kumppaneiden (2021) tutkimus tuo esiin, että työntekijöillä on taipumus nähdä lasten osallistumisen edistämässä enemmän haasteita kuin mahdollisuuksia. Tällainen aikuisten taipumus painottaa lasten osallistumiseen liittyviä haasteita ja esteitä mahdollisuuksien ja etujen sijaan voi estää lasten mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa omaa elämää koskeviin asioihin.

Aikuisten lapsikäisyyksiin liittyen Thomas (2007) on tunnistanut neljä erilaista lähestymistapaa tai asennetta, jotka vaikuttavat aikuisten toimintaan. Kliininen lähestymistapa korostaa lapsen emotionaalista kapasiteettia ja haavoittuvuutta. Tällainen asenne voi johtaa siihen, että lasten osallisuuden edistämiseen pyrkivä kehittämissyö nähdään riskinä lapselle. Esimerkiksi ajatellaan sen olevan ristiriidassa lasten suojelun kanssa, ei haluta kuormittaa lasta tai ajatellaan, että lapsi ei ole kykenevä. Toisaalta lapsen haavoittuvuuden huomiointi voi johtaa myös sensitiiviseen toimintaan suhteessa lapseen ja pyrkimykseen edistää turvallista osallisuutta. Byrokraattinen lähestymistapa pyrkii muodollisten vaatimusten täyttämiseen ja osallisuuden edistämiseen voi tulla luonteeltaan pistemäistä, teknistä ja "rasti ruutuun" -tyylistä. Tässä lähestymistavassa organisaation reunaehdot määrittävät lasten osallistumisen mahdollisuuksia. Kyynisessä lähestymistavassa lasten ja nuorten osallisuuden edistäminen nähdään vaarana, koska pelätään, että lapsille annetaan liikaa valtaa. Tässä lähestymistavassa sekoittuu ajatus siitä, että osallisuuden edistäminen tarkoittaisi aikuisten vastuusta ja päätösvallasta luopumista. Arvosidonnaisessa lähestymistavassa osallisuus ja osallistuminen nähdään tärkeänä, koska se on lapsen ja nuoren oikeus ja voi johtaa sekä parempiin käytäntöihin että parempaan päätöksentekoon.

Neljä tulokulmaa lasten ja nuorten osallisuuden edistämiseen

Kalliomeri (2024) on tunnistanut neljä erilaista tulokulmaa, joista lasten ja nuorten osallisuutta ja sen edistämistä voidaan lähestyä (Kuivio 1). Ensimmäisenä on aikuisen toimintaa lapsen osallisuuden mahdollistajina korostavat teoreettiset jäsennykset (esim. Hart, 1992; Shier, 2001; Thomas, 2002). Nämä jäsennykset tarkastelevat ja luokittelevat erilaisia osallisuuden tasoja, ulottuvuuksia ja tekoja, joiden kautta aikuinen voi tukea lapsen tai nuoren osallisuuden kokemusta erilaisissa kohtaamisissa.

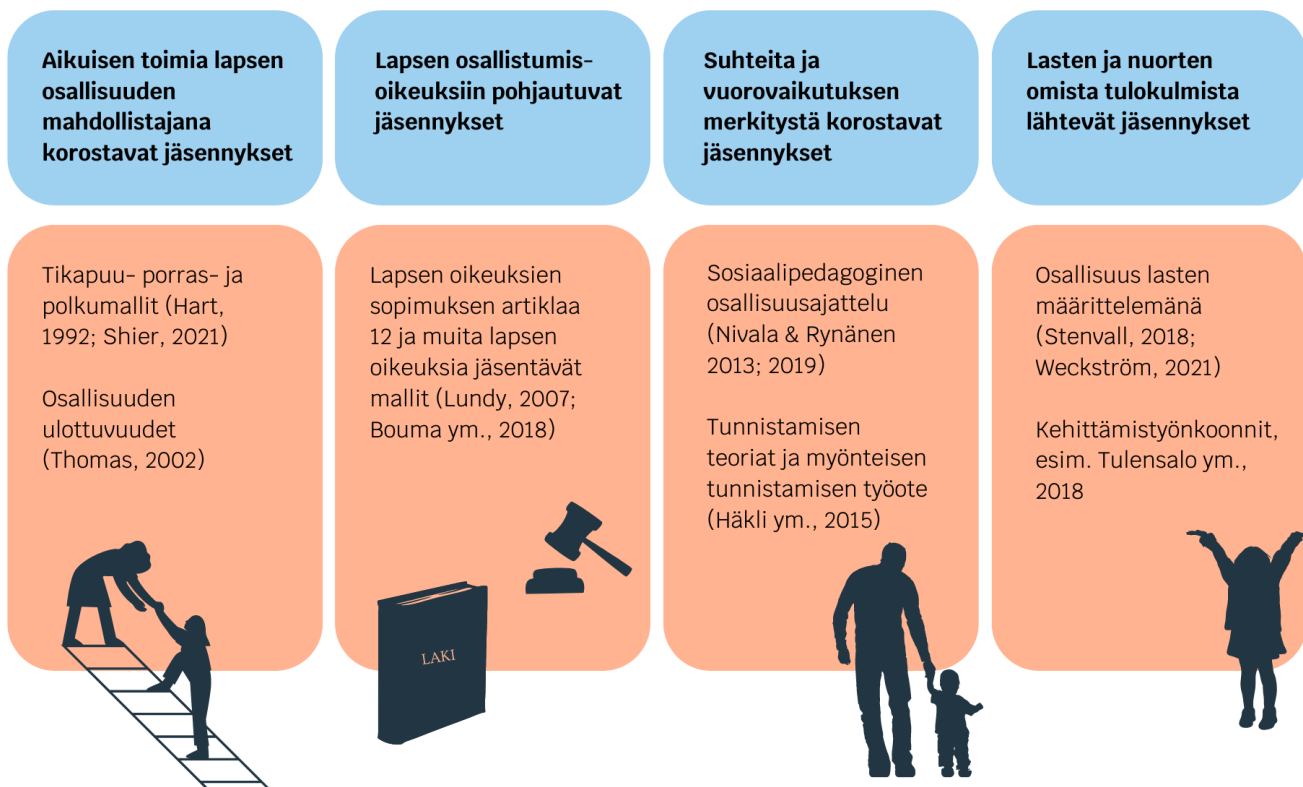
Toinen yleisesti käytetty tapa lähestyä osallisuuden edistämistä on tarkastella, mitä osallistumisoikeuksien toteutuminen pitää sisällään ja vaatii käytännössä (Bouma ym., 2018; Lundy, 2007). Tällöin painotus on lapsen lakisääteisessä oikeudessa osallistua ja vaikuttaa ja taustalla vaikuttavat YK:n lapsen oikeuksien sopimus (Sop 60/1991), kansallinen lainsäädäntö ja niihin liittyvät ohjeistukset.

Kolmantena hiukan erilaisen tulokulman osallisuuden edistämiseen tuovat teoreettiset jäsennykset, joissa painotetaan osallisuutta suhteissa ja vuorovaikutustilanteissa syntyvänä kokemuksena. Nämä lähestymistavat korostavat itsearvostuksen ja kuulumisen tunteen merkitystä osallisuuden kokemukselle (Nivala & Rynänen, 2013; 2019; Häkli ym., 2015).

Tuoreimmat teoreettiset jäsennykset tarkastelevat osallisuuden edistämistä lasten ja nuorten omista tulokulmista, jolloin selviää millaisia asioita lapset ja nuoret pitävät tärkeinä omaan osallistumiseensa ja osallisuuteensa liittyen (esim. Stenvall, 2018; Tulensalo ym., 2018; Weckström, 2021).

Tässä esitettyjen lisäksi on olemassa paljon muitakin osallisuuden teoreettisia jäsennyksiä, joita hyödynnetään lasten ja nuorten osallisuuden edistämiseen pyrkivässä kehittämistyössä.

Kuvio 1 Lasten ja nuorten osallisuuden teoreettiset jäsenyykset (Kalliomeri, 2024)

Tässä julkaisussa esittelemme jokaisesta neljästä tulokulmasta yhden teoreettisen jäsenyyksen, jonka olemme koonneet kehittämistyötä tukevaksi teoriakortiksi. Valitut jäsenyykset ovat lasten ja nuorten palveluissa sekä kehittämistyön kentällä hyväksi havaittuja ja konkreettista kehittämistyötä tukevia.

Ensimmäisestä tulokulmasta käymme läpi osallisuuden ulottuvuudet (Thomas, 2002). Thomasin osallisuuden ulottuvuudet antavat konkreettista tukea osallisuuden mahdollistamiseksi erilaisissa palveluissa ja kehittämistyössä. Ne huomioivat lasten yksilöllisiä tilanteita ja tarpeita, eivätkä oleta, että osallisuuden mahdollistaminen vaatisi aina samoja asioita.

Toisesta tulokulmasta esittelemme Lundyn osallistumisen mallin (Lundy, 2007). Lundyn malli konkretisoi ja laajentaa yksinkertaisella tavalla ymmärrystä siitä, mitä kaikkea lapsen oikeuksien mukainen osallisuuden edistäminen vaatii. Malli on koettu käytännönläheiseksi

tavaksi suunnitella ja arvioida merkityksellisen osallistumisen toteutumista myös kehittämistyössä.

Kolmannesta tulokulmasta esittelemme myönteisen tunnistamisen työtteen (Häkli ym., 2015). Myönteinen tunnistaminen voidaan nähdä myös sosiaalipedagogisena käytäntönä (Korkiamäki ym., 2016). Sosiaalipedagoginen osallisuusajattelu tuo esiin osallistumisen lisäksi kuulumisen tunteen merkityksen, ja sen avulla voi tunnistaa osallistumisen ja kuulumisen keskeisiä edellytyksiä (Nivala & Rynänen, 2013; 2019). Myönteisen tunnistamisen mukainen työote tarjoaa tukea siihen, miten jokapäiväisessä vuorovaikutuksessa voidaan edistää lasten, nuorten ja perheiden kokemuksia omasta arvokkuudesta, yhdenvertaisuudesta ja osallisuudesta. Sitä voi hyödyntää kehittämistyön kohtaamisissa tai kehitettävien palveluiden tarkastelussa.

Neljännestä tulokulmasta käymme läpi lasten omaa osallisuuden määrittelyä lasten ja aikuisten yhteisessä toiminnassa (Weckström, 2021). Osallisuuden edistämisessä usein mietitään keinoja ottaa lapset ja nuoret mukaan aikuisten määrittelemiin osallisuutta vahvistaviin toimiin. Näiden lisäksi aikuisten pitäisi lähestyä lapsia osallistamalla lasten omaehtoiseen toimintaan ja leikkiin. Lasten osallisuuden vahvistaminen voidaan kääntää aikuisten osallisuuden vahvistamiseksi lasten maailmaan. Näin on etenkin palveluissa, jotka ovat ensisijaisesti lapsia varten. Lasten tulokulmista on tehty myös erillinen Tietoa työn tueksi -julkaisu (Kalliomeri & Weckström, 2024).

Osallisuuden ulottuvuudet (Thomas, 2002)

Osallisuuden ulottuvuudet antavat käytännöllistä tukea siihen, miten aikuinen voi olla tukemassa ja mahdollistamassa lapsen osallistumista erilaisissa hetkissä konkreettisella tavalla.

Lyhyt kuvaus osallisuuden ulottuvuuksista

Osallisuus on moniulotteista. Siitä on tunnistettavissa kuusi osallisuuden ulottuvuutta, jotka vaikuttavat lapsen mahdollisuuksiin osallistua, ja sitä kautta kokemuksiin osallisuudesta. Ulottuvuuksien keskinäiset suhteet voivat vaihdella eri tilanteissa.

Kuvio 2 Osallisuuden ulottuvuudet (Thomas, 2002)

Miten osallisuuden ulottuvuuksia voi hyödyntää kehittämissä?

- Kuusi osallisuuden ulottuvuutta muistuttavat lasten yksilöllisyydestä: osallisuuden yhdenvertainen edistäminen vaatii erilaisia tekoja ja tapoja toimia eri lasten kohdalla. Eri lapset tarvitsevat erilaista tukea osallistumiseen.
- Kehitettävää toimintaa, palvelua tai kehittämisen tapaa voi tarkastella yksittäisen lapsen ja nuoren tai ryhmän kanssa siitä näkökulmasta, millaista tukea he toivovat ja

tarvitsevat osallistumisen mahdollistumiseksi kyseisessä tilanteessa.

- Lapsilta ja nuorilta kannattaa kysyä heidän näkökulmiaan osallisuuden ulottuvuuksien toteutumisesta, koska aikuisina emme voi tietää lasten ja nuorten kokemuksista niitä selvittämättä.
- Lasten ja nuorten kanssa voi myös yhdessä ideoida tapoja, joilla lapsi ja nuori voi ilmaista itseään tilanteessa, saada tietoa ymmärrettävästi tai olla vaikuttamassa.

Thomas, N. (2002). Children, Family and the State: Decision-making and Child. Policy Press.

Osallistumisen malli (Lundy, 2007)

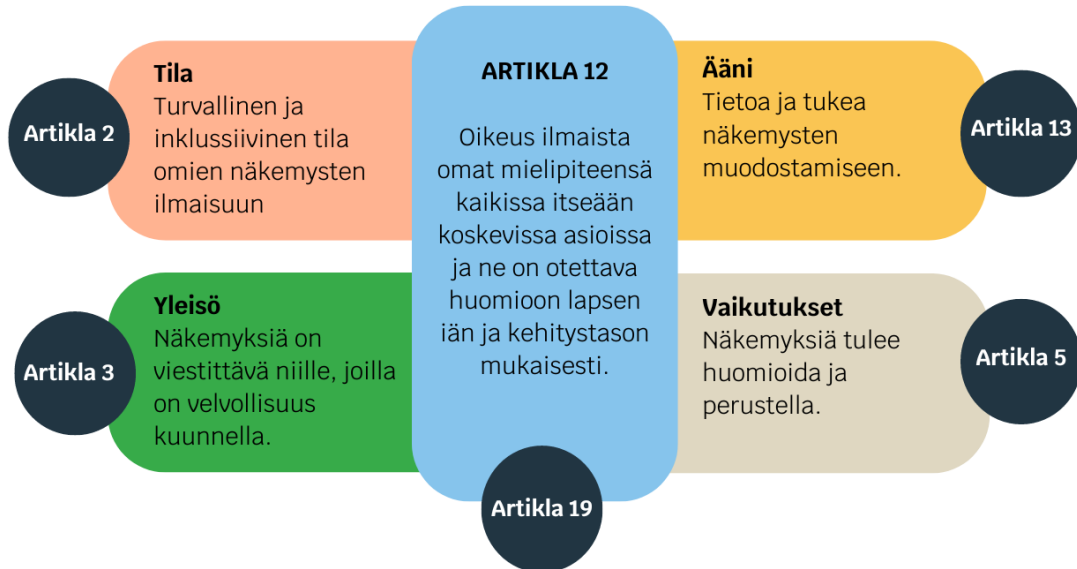
Lundyn malli on luotu alun perin lasten näkemysten kuulemiseksi ja huomioon ottamiseksi päätöksentekoon liittyvissä prosesseissa ja se tukee YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen, erityisesti artiklan 12 laajuuden ymmärtämistä ja toteuttamista käytännössä. Mallin mukaisesti lapsen oikeuksien tarkastelu toisistaan irrallisina ei ole mielekästä. Lapsen oikeuksien sopimuksen artiklan 12 toteutukseen vaikuttavat myös muun muassa lapsen etu (artikla 3), syrjimättömyys (artikla 2), oikeus saada tietoa (artikla 13), oikeus olla turvassa (artikla 19) sekä oikeus saada ohjausta aikuisilta (artikla 5).

Lyhyt kuvaus Lundyn mallista

Oikeus ilmaista omia näkemyksiä edellyttää, että lapsella on inklusiivinen ja turvallinen tila näkemysten ilmaisuun sekä mahdollisuus saada tietoa ja tukea näkemysten muodostamiseksi. Näkemysten huomioon ottaminen edellyttää, että lasten näkemyksiä viestitään niille tahoille, joilla on velvollisuus ja vastuu kuunnella ja näkemykset oikeasti vaikuttavat eli niitä huomioidaan tai kerrotaan perusteet miksi, jos ei jostain syystä

huomioida. Mallin mukaisen osallistumisen mahdollistaminen tuottaa parhaimmillaan myös osallisuuden kokemuksia.

Kuvio 3 Lundyn (2007) osallistumisen malli

Miten Lundyn mallia voi hyödyntää kehittämistyössä?

- Malli tarjoaa ymmärrystä, mistä lapsen oikeudessa osallistua ja vaikuttaa on kyse lapsen oikeuksien sopimuksen tarkoittamalla tavalla.
- Mallin avulla voi suunnitella sitä, miten lasten ja nuorten osallistuminen kehittämistyöhön voi toteutua merkityksellisellä ja vaikuttavalla tavalla ja lasten ja nuorten näkökulmat tulla arvostetuksi osaksi kehittämistyötä.
- Mallin avulla voi laajentaa ymmärrystä siitä, mistä kaikesta syntyy mahdollisuus muodostaa ja ilmaista näkemys ja saada se huomioituksi.
- Mallin avulla voi arvioida yhdessä lasten ja nuorten kanssa sitä, miten esimerkiksi yhteiskehittäminen on toteutunut osallistumisoikeuksien näkökulmasta.

Lundy, L. (2007). 'Voice'is not enough: conceptualising Article 12 of the United Nations Convention on the Rights of the Child. *British educational research journal*, 33(6), 927–942.

Myönteisen tunnistamisen työote (Häkli ym., 2015)

Myönteinen tunnistaminen on tutkimusperustaisesti kehitetty käytännönläheinen ajattelutapa ja työote, jonka tavoitteena on edistää lasten ja nuorten hyvinvointia jokapäiväisen vuorovaikutuksen ja kohtaamisten kautta. Myönteisesti tunnistetuksi tuleminen vahvistaa itsearvostusta, toimijuutta ja osallisuutta omassa elämässä, kun taas väärin tunnistetuksi tuleminen ja ohittamisen kokemus toistuvana on haavoittava ja lisää osattomuuden kokemuksia.

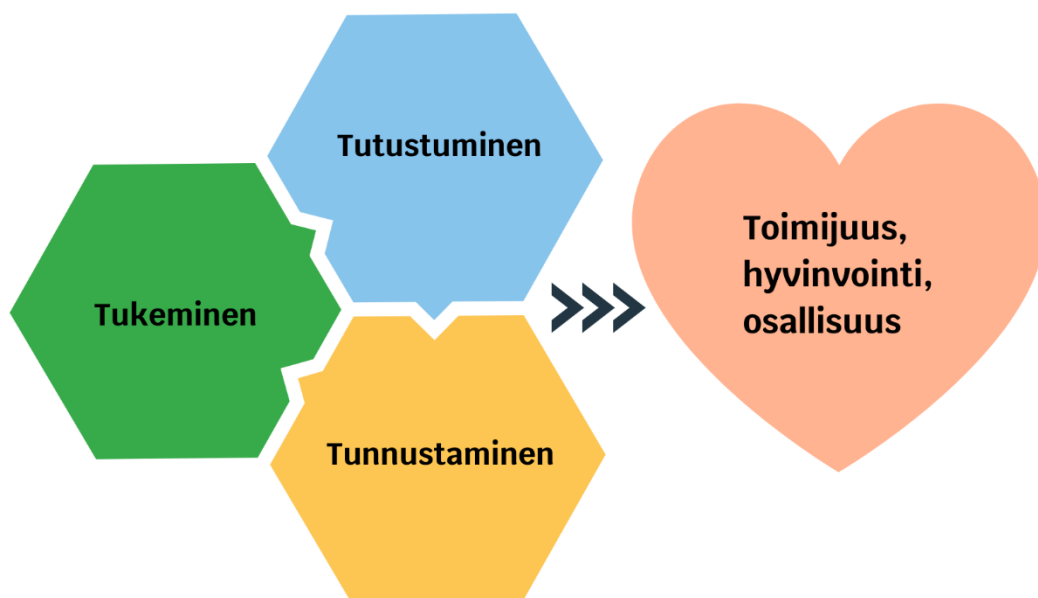
Lyhyt kuvaus työotteesta

Myönteinen tunnistaminen pohjautuu tunnistamisen teorioihin, monitieteiseen tutkimukseen ja sitä on kehitetty yhdessä lasten, nuorten, perheiden ja heitä kohtaavien ammattilaisten kanssa.

Myönteisessä tunnistamisessa on eroteltavissa kolme elementtiä: tutustuminen, tunnustaminen ja tukeminen. Tutustumisessa olennaista on ennakkoluulottomuus, tasavertaisuus, vilpitön kiinnostus toisen kokemuksia ja ajatuksia kohtaan. Tunnustamisessa voi tutustumisen pohjalta tavoittaa, mikä toiselle on tärkeää, ja osoittaa arvostansa sitä. Tärkeää on pyrkimys ymmärtää, miksi jokin asia on toiselle tärkeää, vaikka se olisi itselle vierasta. Tukemisella tarkoitetaan tietoisia sanoja, tekoja ja eleitä, joilla pyritään vahvistamaan lasten ja nuorten toimijuutta ja yhteisöllistä hyvinvointia. Se voi olla esimerkiksi kannustusta ja rohkaisua, lohdutusta, erilaisten onnistumisen huomaamista ja mahdollisuuksien osoittamista.

Myönteisen tunnistamisen ajattelussa tärkeää on ymmärtää, että on valintakysymys, millä tavoin asioita katsomme ja lähestymme. Se tarjoaa täydentävän näkökulman yksilö- ja ongelmakeskeisille lähestymistavoille ja suuntaa katseen yhteisöihin ja voimavaroihin.

Kuvio 4 Myönteisen tunnistamisen työote (Häkli ym., 2015)

Miten myönteisen tunnistamisen työotetta voi hyödyntää kehittämistyössä?

- Kehittämistyössä myönteisen tunnistamisen voi valita tietoisesti työotteeksi, jolla pyrkii toimimaan kohtaamisissa.
- Kehittämistyössä voidaan myös lähteä tunnistamaan yhdessä lasten, nuorten, perheiden ja ammattilaisten kesken, mitä myönteinen tunnistaminen käytännössä voisi tarkoittaa niissä yhteisöissä ja palveluissa, joissa toimitaan, ja pyrkiä kehittämään tätä ymmärrystä vasten myönteisen tunnistamisen mukaisia toimintaperiaatteita tai yhteisöllistä tunnistamisen kulttuuria.

- Kehittämistyössä on hyvä pohtia millaisissa tilanteissa, ja keille syntyy helposti toistuvia ohittamisen ja sivuuttamisen kokemuksia.
- Katseen suuntaaminen yksilöistä yhteisöihin, riskeistä resursseihin ja haasteista voimavaroihin voi antaa uusia näkökulmia kehittämistyöhön.

Häkli, J., Kallio, K. P. & Korkiamäki, R. (2015) Tutustuminen myönteisen tunnistamisen ulottuvuutena. Teoksessa Jouni Häkli, Kirsi Pauliina Kallio & Riikka Korkiamäki (toim.) Myönteinen tunnistaminen. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 171, verkkojulkaisuja 90, 84–86.

Osallisuus lasten määrittelemänä (Weckström, 2021)

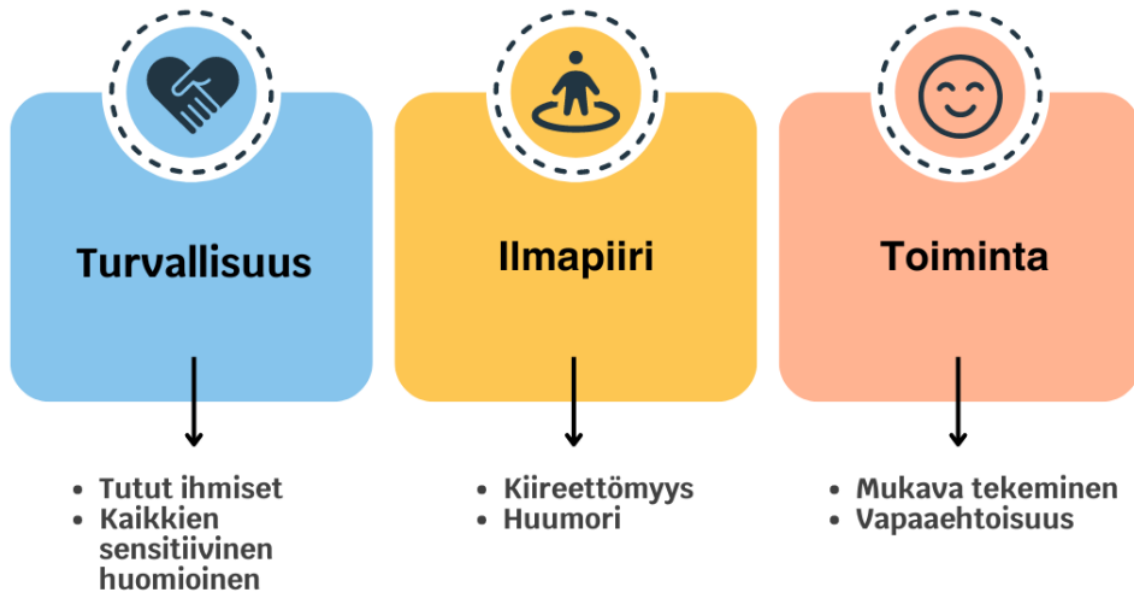
Weckström on tarkastellut osallisuutta ryhmään kuulumisen tunteena ja mahdollisuutena vaikuttaa yhteiseen toimintaan yhdessä eri-ikäisten lasten kanssa.

Lyhyt kuvaus lasten määrittelemästä osallisuudesta?

Lasten määrittelemänä osallisuuteen liittyy kuusi asiaa, joita osallisuuden kokemus toteutuakseen tarvitsee, kun lapset ja aikuiset toimivat yhdessä. Nämä asiat ovat turvallisuuteen liittyvät tutut ihmiset ja kaikkien sensitiivinen huomioiminen, ilmapiiriin liittyvät kiireettömyys ja huumori sekä toimintaan liittyvät mukava tekeminen ja osallistumisen vapaaehtoisuus.

Osallisuuden tavoitetilä lasten ja aikuisten yhteisessä toiminnassa

Kuvio 5 Osallisuus lasten määrittelemänä (Weckström, 2021)

Miten lasten määrittelemää osallisuutta voi hyödyntää kehittämistyössä?

- Aikuisen on hyvä antaa lapsille ja nuorille aikaa tutustua uusiin ihmisiin ja toimintaan.
- Aikuinen voi tukea tutustumista erilaisilla ryhmäytymisleikeillä, jolloin toisten nimet, kiinnostuksen kohteet ja tavat toimia tulevat tutuiksi.
- Tärkeää on huomioida, että osa lapsista ja nuorista tuo ajatuksiaan esille suuressakin ryhmässä, kun taas osa haluaa jutella kahden kesken. Aikuisilta vaaditaan herkkyyttä tarttua myös sanattomiin aloitteisiin.
- Kiirettömässä kohtaamisissa aikuinen viestii lapsille ja nuorille, että he ovat merkityksellisiä, tärkeitä ja tuottavat iloa ympärilleen.

- Kiireettömyys edellyttää aikuisilta asennoitumista, hetkeen tarttumista ja työn organisoimista uudella tavalla etenkin silloin, kun kiire ottaa ylivallan.
- Huumori, ilo ja ystävällisyys luovat yhteisöllisyyttä. Yhdessä hassuttelemalla syntyy uudenlaisia yhteyksiä lasten ja nuorten keskinäiselle sekä lasten, nuorten ja aikuisten väliselle vuorovaikutukselle.
- Mukava tekeminen syntyy yhteisen suunnittelun pohjalta. Tämä onnistuu, kun lapsilla ja nuorilla on tietoa mahdollisuudesta ja erilaisista tavoista osallistua yhteisen toiminnan suunnitteluun.
- Toimintaan osallistumisen vapaaehtoisuus on tärkeää.
- Aikuisen tulee tarjota mahdollisuuksia osallistua toimintaan monella eri tavalla.

Weckström, E. (2021). Kertoen rakennettu – toimien toteutettu: Sosiaalisesti kestävä osallisuuden toimintakulttuurin rakentaminen varhaiskasvatuksessa. [Väitöskirja. Itä-Suomen yliopisto.] <https://doi.org/10.33350/ka.112006>

Lähteet

Hart, R. (1992). Children's participation: From tokenism to citizenship. UNICEF.
<https://ideas.repec.org/p/ucf/inness/inness92-6.html>

Häkli, J., Kallio, K. P. & Korkiamäki, R. (2015) Tutustuminen myönteisen tunnistamisen ulottuvuutena. Teoksessa J. Häkli, K. P. Kallio & R. Korkiamäki (toim.) Myönteinen tunnistaminen. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 171, verkkojulkaisuja 90, 84–86.

Isola, A.-M., Kaartinen, H., Leemann, L., Lääperi, R., Schneider, T., Valtari, S. & Keto-Tokoi, A. (2017). Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos.

Kalliomeri, R. (2024). Osallisuuden edistäminen lastensuojelussa lasten kokemana. Integroiva kirjallisuuskatsaus lasten osallistumisen ja osallisuuden kokemuksista vuosina 2019–2023 tehdyissä tutkimuksissa. [Erikoistumiskoulutuksen lopputyö. Tampereen yliopisto.] <https://www.sosnet.fi/loader.aspx?id=1decd087-ed6c-40b4-912a-efab09fbd6f8>

Kalliomeri, R. & Weckström, E. (2024). Lasten osallisuuden edistäminen palveluissa lasten kokemana. Tietoa työn tueksi julkaisusarja 2/2024. Lasten, nuorten ja perheiden osallisuuden koordinaatio. <https://osallisuudenkoordinaatio.fi/wp-content/uploads/2024/08/Tietoa-tyon-tueksi-Lasten-osallisuuden-edistaminen-palveluissa-lasten-kokemana-valmis.pdf>

Karlsson, L. (2020). Studies of child perspectives in methodology and practice with 'Osallisuus' as a Finnish approach to Children's reciprocal cultural participation. In *Childhood cultures in transformation: 30 years of the UN Convention on the Rights of the Child in action towards sustainability* Brill, 246–273.

Kiili, J., Itäpuisto, M., Moilanen, J., Svenlin, A. R., & Malinen, K. E. (2021). Professionals' views on children's service user involvement. *Journal of Children's Services*, 16(2), 145–158. <https://doi.org/10.1108/jcs-10-2020-0069>

Lundy, L. (2007). 'Voice' is not enough: conceptualising Article 12 of the United Nations Convention on the Rights of the Child. *British educational research journal*, 33(6), 927–942.

Meriluoto, T. & Litmanen, T. (2019) Osallistu! Pelastaako osallistaminen demokratian. Vastapaino.

Nivala, E. (2021). Osallisuuden vahvistaminen yksinäisyyden ehkäisemisenä varhaiskasvatuksessa. *Journal of early childhood education research*, 10 (1) , 33-59.

<https://erepo.uef.fi/handle/123456789/26752>

Nivala, E., & Rynänen, S. (2019). Sosiaalipedagogiikka – Kohti inhimillisempää yhteiskuntaa. *Gaudeamus*.

Nivala, E. & Rynänen, S. (2013). Kohti sosiaalipedagogista osallisuuden ideaalia.

Sosiaalipedagogiikka, 14, 9–41. <https://doi.org/10.30675/sa.122317>

Ortju, L., Kankkunen, P., & Haaranen, A. (2022). Pikkulapsen osallisuus perusterveydenhuollon hoitotilanteessa – scoping-katsaus. *Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti*, 59(3), 313–326. <https://doi.org/10.23990/sa.102858>

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (2023). Osallisuuden edistäjän opas.

<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-088-0>

Salminen, J., Lehtonen, P., Rikala, S., Kuusisto, A. K., Luoma-Halkola, H., Puumala, E., Sointu, L., Wallin, A. & Häikiö, L. (2021). Osallisuuden kehät: Näkökulmia hyvinvoinnin muotoutumiseen. *Focus localis*, 49(3), 80-98.

Shier, H. (2001). Pathways to participation: Openings, opportunities and obligations. *Children & society*, 15(2), 107-117.

Skauge, B., Storhaug, A. S., & Marthinsen, E. (2021). The what, why and how of child participation - A review of the conceptualization of “child participation” in child welfare.

Social Sciences, 10(2), 54. <https://doi.org/10.3390/socsci10020054>

Stenvall, E. (2020). Osallisuutta ja osallistumista – Osa 1: Osallisuuden lähtökohdat kansallisessa lapsistrategiassa. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2020:27. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-7160-8>

Stenvall, E. (2018). Yhteiskunnallinen osallisuus ja toimijuus: Lasten osallistuminen, kansalaisuus ja poliittisuus arjen käytäntöinä. [Väitöskirja. Tampereen yliopisto.] <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/104221>

Thomas, N. (2007). Towards a Theory of Children’s Participation. The International Journal of Children’s Rights 15, 199–218. <https://doi.org/10.1163/092755607X206489>

Thomas, N. (2002). Children, Family and the State: Decision-making and Child. Policy Press.

Tulensalo, H., Kalliomeri, R. & Laimio, J. (2021). Kohti lapsen näköistä osallisuutta. Pelastakaa Lapset ry. <https://www.pelastakaalapset.fi/lapsilta-opittua/wp-content/uploads/sites/80/2023/09/kohti-lapsen-nakoista-osallisuutta-kirja.pdf>

Weckström, E. (2021). Kertoen rakennettu – toimien toteutettu: Sosiaalisesti kestävän osallisuuden toimintakulttuurin rakentaminen varhaiskasvatuksessa. [Väitöskirja. Itä-Suomen yliopisto.] <https://doi.org/10.33350/ka.112006>

Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991.

https://finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060/19910060_1

